

Парцялянка

Крыніца друкавання: Ажэшка, Э. Парцялянка : навэла / Эліза Ажэшка ; перакл. з польск. А. Салдаценка, Я. Мурашка // Маладосць – 2015. – № 2. – С. 117 – 124.

У пакоі, абстаўленым з эстэтычнаю простасцю, змрок пачынаў прыглушаць фарбы і сціраць абрысы мэблі і карцін; аднак яшчэ выразна віднелася на стале пасярод некалькіх кніжак і розных дробязей белая кветка, што на высокай сцябліне ўзвышалася над покрывам невялічкіх яскравых кветчак. Яе пялёсткі белым бляскам і моцай, у якой адчувалася крохкасць, нагадвалі парцяляну. Белая, бы парцяляна, на высокай сцябліне, яна падавалася пераможнаю і бездакорнаю, але ў той жа час самотнаю, нават сумнаю. Імя ёй было Парцялянка. Тыя ж стакроткі, якія ўнізе абвівалі яе ружовым вянком, выглядалі нашмат здаравейшымі і весялейшымі. Румяныя, прысадзістыя, роўныя паміж сабою па росце, даверліва прытуліўшыся адна да адной, яны маглі свабодна перашэптвацца, смяяцца — каму што больш падабаецца, — інакш кажучы, заўсёды бавіць час вялікім хаўрусам, весела, цудоўна, лёгка.

У крэсле, што месцілася непадалёк ад стала, сядзела кабета з тварам маладым, аднак стомленым, і прыгожымі, але патухлымі вачыма ўзіралася ў адмысловы рух, што колькі хвілін выконвалі пялёсткі белае кветкі.

Рух той інтрыгаваў, бо мусіў паходзіць не звонку, а знутры расліны, з нейкае ўласнае волі альбо немачы яе, смутку альбо прыгнечанасці — іншымі словамі, з яе ўласнае, звычайна прыхаванае, душы!

Паколькі адразу лёгкая шэрасць змроку пачала змешвацца з дзённым святлом, пялёсткі кветкі, як быццам бы прыўзнятыя нябачнымі пальцамі, павольна, ледзь заўважна, пачалі падымацца, набліжацца адзін да аднаго, захінаючы сабою пук жоўтых пыльнікаў яшчэ нядаўна шырока раскрытага бутона, сутыкнуўшыся з берагамі, утварылі яшчэ больш шчыльна самкнуты пук. Падавалася, што ў тым павольна зробленым руху адчувалася жаданне забыцца на ўсё ў гэтым свеце, немагчымасць чакання ў цямрэчы.

Калі на небе кудысьці знікла сонца, а ў пакоі згасала дзённае святло, душа кветкі замаркоцілася і белы твар яе паглыбіўся перад ноччу ці то ў сон, ці то ў засяроджаных развагі.

Кабета, якая цікаўна прыглядалася да гэтай соннай ці задуменна-засяроджанай расліны, засмучана прашаптала:

— Без сонца жыць не можа!

У пакой увайшоў слуга з запаленаю лямпаю, якую паставіў на сталe, прадстаўляючы госця:

— Пан Браніслаў Граніч.

Валянціна Каліньска прыўзнялася з крэсла:

— Запрасіць! У голасе яе звінела радасць.

Яна была высокаю і худою, але менавіта праз гэта вельмі далікатнаю. Ад цёмнае сукенкі адбіваўся белы твар з каралавымі вуснамі і з хмарай чорных валасоў, што пакрывалі галаву. Яна прыўзнялася з крэсла, і яе ядвабная сукенка захрумсцела. Мімавольным рухам, абапёршыся рукою на падлакотнік крэсла, яна крыху выгнула ў бок дзвярэй талію: яе пастава выказвала і парыў, што кідае наперад, і нерашучасць, што прыкоўвае да месца. У гэтай паставе можна было пабачыць дзве спрэчныя рысы яе натуры: парывістасць і сціпласць.

Яна чакала.

Праз некалькі імгненняў дзверы разнасцежыліся; невысокі, элегантна апрануты мужчына, не надта малады і непрыгожы, хутка перасёк пакой, і рука яе адчула поціск мужчынскай далоні; кароткі, моцны, ён ствараў адчуванне іскраў, што выбіваюцца са збіральніка ўнутранага цяпла.

Поціскі рук бываюць розныя: сухія, слізкія, звычайныя, пачцівыя, назойлівыя, жорсткія; у гэтым жа як быццам бы дрыжала рэха моцнага ўдару сэрца.

Ён не быў прыгожым і быў ужо не вельмі маладым, але рысы, усмешка, манеры, голас брулі кіпучым жыццём. Было гэта жыццё думкі і пачуцця — пераважна, аднак, пачуцця. Не здзіўляйцеся!

Крыху паэт і крыху публіцыст, пісаў ён няшмат, але быў таленавітым, таму з вершаў яго, роўна як і з прозы, у твары чытачоў удараў бляск святла і подых цяпла — асабліва подых цяпла. Ён здаваўся разумным і пачуццёвым — перадусім, пачуццёвым.

— Вы сёння зусім адна?

— Я часта бываю зусім адна...

— А пан Юльян?

— Муж мой знаходзіцца на адным з пасяджэнняў...

— Якія займаюць у яго 365 дзён на год... Яго зацікаўленасці...

— Амбіцыі...

— Гарачая барацьба з канкурэнтамі.

— Велізарная энергія, якая патрабуе выхаду...

— І якая знаходзіць яе ў танцы Залатога Цяляці... Няхай вас не абразіць мая шчырасць, бо яна міма маёй волі выбухае з жалю...

— З жалю над чым?

— Над вамі!

Як у поціску рукі, такі і ў голасе яго дрыжала рэха ўдараў сэрца, а разумныя вочы з шэрымі зрэнкамі абдымалі яе паглядам настолькі поўным сімпатыі, што яна адчула, як унутры яе пачало раставаць тое, што даўно змерзла.

Яна адвяла позірк на лямпу і, затрымаўшы яго на Парцалянцы, якая імкнулася да агню, падумала: што гэта? Яна пачынае раскрываць пялёсткі? Кветка сапраўды пачала раскрываць пялёсткі. Як быццам бы распальвала яе штосьці, што калісьці астыла, і асвятляла штосьці, што згасла. Але быў гэта толькі пачатак таямнічага акту, які адбываўся ў расліне, а позірк Валянціны, толькі слізнуўшы па ёй, вярнуўся да шэрых вачэй Граніча, што глядзелі на яе амаль што з пакарай.

— Прашу вас выбачыць маю шчырасць, але я сёння...

— Сёння, калі я пісала вам з просьбай, каб вы прыехалі, думала: буду шчыраю. Думала, хоць раз у жыцці буду цалкам шчыраю! І ведаеце, што? Ад думкі гэтае ўдарыў мне ў сэрца бляск радасці!

— Чаму — радасці?

— Зараз патлумачу. Толькі лёгкія ветрыкі няспынна шэпчуць лістоце пра тое, што дзеецца на свеце; толькі лёгкія душы часта распавядаюць людзям пра тое, што дзеецца ў іх глыбіні. Іншыя маўчаць. Праз гонар, які не выносіць літасці, праз сумленне, якое нікога не хоча ачарніць скаргаю, праз розум, які адзначае, як споведзь вуснаў адных адказвае на пазыханне іншых, — яны маўчаць.

— Брава, брава!

Былі гэта авацыі не толькі далоняў і сэрца, але ўсяе істоты яго, замілаванай, заслуханай, захопленай, а яна, праз тое, асмялелая і распаленая, скончыла:

— Я належу да маўклівых. Я не давяраюся і не апраўдваюся ніколі. Гэта разумна, але цяжка. Чалавек, які нясе цяжар, ведае добра, што мусіць яго несці, таму і нясе, аднак няспынна адчувае жаданне падзяліцца цяжарам з кімсьці. З кім? Найлепш з сябрам!

Яна засмяялася:

— Такім ёсць сяброўства: яго неад’емнай часткай з’яўляецца абмен цяжарамі!

— Якія могуць быць вялікім шчасцем, калі ідуць ад рук каханых!

— Хтосьці з мудрых сказаў, што шчырасць — гэта сэрца сяброўства, і калі яно не б’ецца, то сяброўства не жыве. Я прагну паміж сабою і вамі стварыць такое сэрца, каб жыло сяброўства.

— Няхай жыве! — усклікнуў ён.

Ён прыціснуў яе руку да сваіх вуснаў, а пасля прамовіў:

— Ад першага пагляду на вас і некалькіх размоў, што паміж намі пры спатканнях завязаліся, я адчуў, што яднае нас тая таямнічая нітка, якая называецца роднаснасцю душ. Няхай пагардлівыя смяюцца з тых пачуццяў — прадвеснікаў найвышэйшае радасці ў жыцці: спаткання з роднаснаю душой. А яны існуюць, і наведваюць тых, каго зусім не скарыла матэрыя, і крыніцы, што б'юць з яе наймацней, не могуць да канца наталіць.

— Так! — прашаптала яна.

Ён схіляўся да яе, патанаў позіркам у яе твары і мовіў далей:

— Радасць тая найчысцейшая. Няма ў ёй ні «зацікаўленасцей», ні «амбіцый», ні «барацьбы з канкурэнтамі», ні ценю Залатога Цяляці; а паіць каханую істоту слодыччу ўсіх тых пачуццяў, якія ўліла ў нас прырода, быць для яе насычэннем, абаронаю, цяплом, добрай радай і наўзамен гэтыя несамавітыя даброты атрымліваць — ці не значыць гэта вылавіць найцудоўнейшую перлінку з горкіх крыніц жыцця, авалодаць найкаштоўнейшым каменем у абалонцы крышталю? Ці магу я быць такім неверагодна шчаслівым, што вы зробіце мне ласку і тую перлінку з каменем мне ахвяруеце?

— Так, і наўзамен для сябе прашу такую. Ужо пасля першага спаткання з вамі я аддалася марам, што... можа... можа... урэшце буду мець сябра!

— Як гэта? Ніколі дагэтуль?

— О! Многа якім з'явам я надавала гэтую назву і шмат разоў у праўдзівасць яе верыла на працягу некаторага часу. У мове людзей ёсць мноства самазванцаў. Сяброўства і прыхільнасць часта атрымліваюць у ёй назву — павуцінне. Вецер павее, хваля накрыве, крыльца мушкі патрапіць — павуцінне разарвецца, і асуджаным будзе той, хто павесіў на ёй сваё сэрца. Калі пры падзенні яно не разаб'ецца на аскепкі, дык толькі ў тым выпадку, калі зроблена са шкла, загартаванага ў агні нейкае несмяротнае надзеі.

Ён, спыніўшыся позіркам на яе вуснах, ціха прамовіў:

— Вось так жыццё запраўляе прыгожыя душы іроніяй!

— Іронію перамагае ўва мне заўсёды нейкая несмяротная надзея. Я ўжо думала, што яна памерла, але гэта быў толькі летаргічны сон, ад якога вы яе абудзілі.

— Пасля такога цуду ўжо больш нічога не прагну. Быць вашым сябрам...

У той час, як позірк яго мацней распальваўся і глыбей патанаў яе вачах, яшчэ больш прамяністых, ён скончыў:

— Душою ў вашую душу глядзець...

Невядома, навошта яна адчула патрэбу апусціць павекі і згасіць жартаўлівасцю той праменьчык, які, палаючы і неспадзяваны, трапіў да яе — з яго вачэй.

— У такім выпадку падпішам *Pactaconventa*¹ — пажартавала яна.

— Аб сяброўстве, якое не будзе самазванцам, і прыхільнасці, ад каторае ніколі не ўпадуць нашы сэрцы — як з разарванага павуціння.

Яны падалі адно аднаму рукі і страсянулі іх у моцным поціску, але, калі яе рука захацела вярнуцца, ён затрымаў яе ў далоні і, з позіркам, на ёй спыненым, мовіў ціха:

— Рука паэткі! Ліст лілеі і вязь дрыготкіх струн...

У яго рысах таксама зайгралі патаемныя струны, а яна зноўку, немаведама чаму, адварнула ўвесь у чырвані твар да лямпы, у цяпле і святле якой Парцаленка з кожным разам усё больш абуджалася ад соннае задумы. Было відаць, што яшчэ трохі — і яе белы бутон раскрыецца пры поўні як пры ўзыходзе сонца. Толькі на ўскрайку аднаго з яе пялёсткаў цямнела дробная іржавая плямка, якой перад тым не было.

Браніслаў Граніч падняўся, зрабіў колькі крокаў, паглядзеў на карціну, што аздабляла сцяну, і вярнуўся да прыцелькі з паспакайнелымі рысамі, залітымі жартаўліваю ўсмешкаю.

Цяжка было сказаць, ці свядомым, ці мімавольным быў рух, якім ён прысунуў сваё крэсла бліжэй да яе. Сядаючы, ён мовіў з усмешкай:

— Не так даўно трапіўшы ў кола тутэйшага таварыства, я не раз ужо чуў ад вашых сябровак...

— Сябровка? — перапытала яна з усмешкаю.

— Сябровка.

Ён таксама засмяўся і адзначыў:

— Як мы аднолькава з тых жа самых рэчаў смяемся. Згода душ, упадабанняў, нават гучанне галасоў! Чуў, між іншым, як вашы сяброўкі казалі: «Гэта я бедная Валянціна! З гэтай беднай Валянцінай». Чаму беднай? Чаму беднай — пытаў я сябе, бо ў тых пань пытаць не хацеў. Маючы маладосць, прыгажосць, маёнтак, становішча, атрымаць ад свету такі эпітэт? Ці вашы сяброўкі мелі на ўвазе тых 500 працоўных пасяджэнняў і 300 вечароў гульні ў карты, якія складаюць год вашага мужа?

— О не! У гэтым плане я падаюся тым паням толькі годнаю зайздрасці, бо я, дзякуючы канстытуцыйнай хартыі, акрамя высокага бюджэту маю неабмежаваныя вольнасці. Эпітэт паходзіць уласна ад таго, што не моцна радуець мяне ўсе гэтыя даброты...

¹ *Pactaconventa* – усеагульнае пагадненне (лат.).

— І ад таго, што сярод дабротаў, якія вы маеце, няма і знаку цвярозасці. Ці не так? Ніякім чынам немагчыма назваць вашу натуру цвярозаю. Ці адгадаў я? Буду смелым. Дазволю сабе адгадаць далей. Не! Дазволю сабе, хутчэй, душою ў душы вашай чытаць...

Ён нахіліўся так, каб магчыма было зазірнуць у самы яе твар. Пасля ўсміхнуўся дрыготкімі вуснамі.

— Але для таго, каб душа магла чытаць у іншай душы, люстэркі павінны знаходзіцца насупраць. І вы свайго павекамі не захіляйце.

Яна падняла павекі, і яе палымяныя вочы спаткаліся з яго вачыма, у якіх гарэла полымя.

— Так. Добра. Цяпер пачынаю чытаць. У цудоўным люстэрку тым адбіваецца душа выключная, адна з тых, якія Бог рассяў па зямлі, як зоркі па небе, каб свяцілі ў цемрадзі. Вы ідэалістка, а значыць, істота, якая сумуе па ідэале. Сумаваць па ідэале — значыць, паміраць з суму па рэчах немажлівых. Вы належыце да тых, хто марыць пабудаваць шлях да зор, хто сустрэчным прымервае ўласныя чары, а з памылкай сутыкнуўшыся, плача над ёю, як над труною; да тых, хто аплаквае хвалю, бо ўцякла, і песню, бо скончылася, хто шукае дасканаласці ў дзяржаве, якой уладарыць недасканаласць, і вечнасці ў тым, чаму імя крохкасць...

Яна перапыніла яго са смехам:

— Іншымі словамі, спрабую схапіць за крылы вецер, што ляціць полем, і акурат апоўдні шукаю на гадзінніку чатырнаццатую гадзіну. Вы адгадалі. Я такая.

Ён шапнуў:

— Я таксама. Мы аднолькавыя.

На яе твары адбілася яснасць вялікага шчасця. Адчуваць сябе дакладна вычитаным і на лісце другога вычитваць тыя ж самыя склады, з якіх збудаваны выраз нашае ўласнае істоты, — гэта вялікае шчасце! З выразам шчасця ў вачах яна глядзела на Парцялянку, бутон якой цалкам раскрыўся. Пасля яна павярнула галаву да сябра, які спытаў:

— Што вы зрабілі з мінулагоднім карнавалам?

— Вы ведаеце пра гэта?

— Распавядалі мне тыя пані... «Уявіце сабе! — казалі. — Мінулагодні карнавал быў ажыўлены і вясёлы, было мноства размаітых забаў, мы ўсе танчылі, як шалёныя, некалькі тыдняў, мянялі строі, бавіліся розным чынам, і адна толькі бедная Валянціна бліснула пару разоў на балях у найпрыгажэйшым з найпрыгажэйшых строі, пасля чаго ўзяла і ні з таго ні з сяго з'ехала ў вёску да бацькоў. Цалюсенькі карнавал — казалі — тая бедная

Валянціна праседзела ў вёсцы, праз замерзлыя вокны гледзячы, як ідзе снег». Так казалі — ці праўду?

— Праўду! Не ведаю, каторы ўжо раз спрабавала я з усімі ісці да студні ўцех, але яе воды былі такія халодныя... на балях я так мерзла...

— Вы мерзлі?

— Так. Найпрыгажэйшыя строі не любяць мяне, не гутараць са мною па-сяброўску, не падзяляюць маіх думак і пачуццяў; таму я не плачу ім узаемнасцю; я не люблю іх, яны мяне не займаюць; я не клапачуся пра ўражанне, якое ствараю ў свеце. А што да тых празмерна гучных катанняў на санях, дзе аднойчы я прымала ўдзел, то мне бразгат вупражы і шматлікі смех перашкаджалі чуць, як падае снег...

— Чуць?

— Так. Вы заўважалі гэты рытм, манатонны і нястомны, з якім сняжынкі падаюць на зямлю сярод суцэльнае цішыні? Ніводная з іх ніколі не спускаецца паспешней альбо павольней за іншыя, але ўсе яны здаюцца паслухмянымі, падпарадкаванымі музыцы, якую мы можам адгадаць толькі па іх палёце. Я з'ехала ў вёску, каб слухаць, як падаюць сняжынкі ў непахісным рытме на галлё старых вязаў, што ўзвышаюцца за вокнамі майго роднага дома... Гэта такая белая песня...

— А мне падаецца, што я цяпер слухаю песні...

І таму, што рука яе была падобна да працягнутага праз лісток лілеі вязі дрыготкіх струн, ён узяў яе і схаваў у гарачых далонях.

— Таксама песняю для мяне — расповеды майго старога бацькі. Сівы цяпер, як голуб, ён меў маладосць, азораную гераічным момантам, які на ўсё жыццё забяспечыў яго памяць такімі ўспамінамі, што, калі ён іх распавядае, я пераношуся думкамі ў свет вялікіх пачуццяў, мужчынскіх учынкаў, пакут, пройдзеных падчас будавання шляху да зор, і — страчваю свой сум. Ёсць у мяне і старая маці, якой цяжкая хвароба знерухоміла ногі. Таму, калі я там, то павольна ваджу яе па доме, у кожным яго кутку прыпыняючыся і паказваючы ёй напаміны пра маё шчаслівае дзяцінства і яе празмерную дабрыню. Падчас такіх прагулак мой сум таксама мяне пакідае.

— Мяне пакідае мой, калі я слухаю вас... Я мог бы дадаць: «Я вашу руку песцячы...» — бо з нясмелаю пяшчотаю далонню яе кранаў.

Яна, адчуваючы, як яе перапаўняе штосьці новае, нечаканае, чужое да таго, пра што казалі, утаропіла свой позірк у ржавую пляму, якая ўсё больш разрасталася па пялёстку Парцалянкі, і, узбуджаная, другую руку да ілба прыціскаючы, хутка прамовіла:

— Да чаго я толькі не датыкалася, за што толькі не хапалася рукамі і думкамі, абы толькі яе пазбыцца, гэтае настальгіі па недасягнутым! У

родным доме мяне, яшчэ зусім дзіцёнка, асляпіў ідэал ведаў. Я рванула да яго і ўжо павінна была імчаць за ім у далёкія краі, калі зразумела, што гэтым я зраблю бацькоў нешчаслівымі, і — засталася...

— Залатое сэрца! — прашаптаў ён і абапёрся плячом на падлакотнік крэсла, на якім сядзела яна, такім чынам, што яшчэ трошкі — і дакрануўся б ім да яе чорных валасоў.

— Маё сэрца ляцела на спатканні з сяброўствам, якія аказваліся...

— Самазванскімі!

— Прыхільнасцямі, якія былі...

— Павуціннем!

— Ратаваць ад няшчасцяў, дапамагаць людзям у іх патрэбах...

— Значыцца, і філантропія...

— Поўная суцэсненія, але для мяне складаная...

— Чуў, як называе ваш муж міласэрныя ўчынкі...

— Прэміямі, што выдаюцца недасканаласці, а людзей убогіх ён ад дома загадвае паспешна адганяць, бо разносяць заразу!

Яна засмяялася, але востра, неспакойна, як быццам бы ад пляча, што краналася яе валасоў, працяла яе рэзкаю і трывожнаю хваляю; гэта было штосьці, што падымала нервы і тармазіла мову. Немаведама чаму, яна адчула патрэбу падняцца і аддаліцца.

Паднялася.

Яна стала за два крокі ад сябра, каля Парцаліанкі, якая, узнімаючы на высокай сцябліне свой шырока раскрыты бутон, мела на пялёстках ужо колькі ржавых і чорных плямаў. Але, не бачачы ў тую хвілю ні кветкі, ні чагосьці іншага вакол сябе, яна, як зачараваная, казалася ўсё хутчэй і хутчэй:

— Калі б я мела які талент! Я хадзіла на лекцыі музыкі і малявання... Ах, смешна сказаць і сорамна... Але скажу: пісала вершы! Што ж, калі я не абранніца Муз! Я не абранніца Муз — і дом, лічы, пусты... Таксама я не маю дзяцей і хатняга агмяню, зусім... Вы не пытайцеся ў мяне, навошта такім шляхам я павяла свой лёс. На свеце існуе столькі памылак, падкопаў, надуманасці, ілюзій, нявопытнасці... Доўга было б усё пералічваць... А цяпер, між тым, што? Сарваць кайданы і шукаць шчасця? А бацькі, для якіх бунт мой быў бы ўдарам і, можа, смяротным? Кожны мае штосьці, што мусіць ашчаджаць. А ўжо пасля шукаць шчасця... Што за вар'яцтва! Яно ідзе на спатканне з чалавекам, а калі ідзе, дык найлепш ганарліва ўзняць галаву і сказаць: абыдуся без цябе! Я даўно ўжо сказала шчасцю: абыдуся без цябе! Толькі што жыццё маю пустое. Кожнага ранку пытаюся ў сябе: навошта мне дзень? І адказваю — не патрэбен мне ён! Сцены гэтага дома няспынна ў мяне пытаюцца: навошта жыццё? Я не знаходжу адказу. Пакуты бываюць розныя,

толькі што на голад цела кожны мае літасць і дапамогу, а пра голад гадзін ніхто не ведае, бо той, хто даведаецца, — маўчыць. Мае нагадваюць пра кармленне, а забаў, строяў, пустых размоў — не хочучь. Я магла б іх гэтым насыціць, але яны не хочучь. Апрача таго, я не маю нічога, хіба што яшчэ большы клопат са сваім вар'яцтвам. Я вар'ятка і ведаю пра гэта дакладна. На гадзінніку свету шукаю гадзіну, якой не існуе. Часам думаю, што, можа, існуе, ды толькі я не магу яе заўважыць. Калі я даведалася, што вы прыязджаеце ў наш горад, то надзея, ужо пахаваная мною, пачала абуджацца ад летаргічнага сну, і, калі я пабачыла вас, абудзілася цалкам. Вас апярэдзіла слава пра ваш вялікі розум і ваша сэрца. З поціску рукі, з гучання голасу, са слоў і вачэй я разумею, што не памылілася, і кажу сабе: сонца ўзыходзіць! Ізноў я аддалася марам пра сардэчнае і вернае сяброўства, а таксама пра тое, што буду мець сябра. Дзеля гэтага і напісала сёння з просьбаю аб гадзіннай размове, а пішучы, думала: буду цалкам шчыраю! Скажу ўсё. І сказала. Калі сонца ўзыходзіць, цалкам раскрываюцца бутоны кветак. Глыбока ўнутры я адчуваю шчасце, якое расхрыствае душу перад кімсьці нашмат вышэйшым за мяне. Натуральна, што вы ў сто разоў разумнейшы за кабету, якая ўмее толькі сумаваць і шукаць, але не можа знайсці. Што я мушу рабіць? Што любіць? Навошта прагнуць, намагацца, нават цярпець, каб толькі загасіць агонь смутку, адагнаць нуду і здолець сказаць хвілям пакутаў: сыходзьце, бо мне ёсць чаму служыць і я патрэбная! Мінулае бацькі майго — гэта ліхтар, за якім я прагну ісці, але не бачу дарогі. Ён не можа паказваць мне яе, бедны сівы голуб, які новых дарог свету ўжо не бачыць. Вы мусіце ведаць іх лепш за іншых. Вам вядомыя ўсе добрыя шляхі, што вядуць за ліхтарамі. Адну з іх вы мне пакажаце, ці не так? Я ведаю, што так адразу нельга. Але на глыбіні сапраўднага сяброўства, сардэчнага, б'юць такія струмені сімпатыі, з якімі прыбываюць магчымасці ўсяго. Вы будзеце маім сябрам і адначасова настаўнікам, праўда? Разам будзем на гадзінніку свету шукаць тую нябачную, жаданую, толькі намі чаканую гадзіну, ці не так? Будзем разам будаваць той шлях, які давядзе да зор... праўда?

Бязмежна ўзрушаная, яна не магла гаварыць далей. Твар яе палаў агнём, вочы блішчалі, рукі спляліся на грудзях, як для малітвы.

Ён узіраўся ў яе з пачашчаным дыханнем, потым наблізіўся, узяў у далоні сплеченыя рукі і мовіў:

— Праўда! На дне маёго сяброўства да вас б'е струмень такой сімпатыі, што, калі я гляджу на вас, свет і ўсё, што на ім ёсць, знікае з маіх вачэй і памяці.

Градам пацалункаў ён пакрыў яе рукі, што дрыжалі ў яго далонях, як вязь дрыготкіх струн, і паўтарыў:

— Праўда! Няма нічога такога, чаго я не мог бы для вас зрабіць, пра што не прагнуў бы з вамі размаўляць, чаго не пайшоў бы для вас шукаць, толькі б можна было свабодна глядзець у твае вочы і голас твой слухаць.

Ён чэпка абхапіў яе за талію, а яна збялела, не аказваючы яму супраціву. Зрэнке яе патанулі ў тумане асалоды.

— Праўда! Чалавек знаходзіць шчасце толькі тады, калі яно само выходзіць да яго насустрач. Ні мне, ні вам яно не спаткалася раней ніколі... Зараз яно прыбывае! Акурат каля нас адчуваецца яго гарачы подых і тая магнетычная сіла, што цягне нас за ім — хоць бы і ў прорву!

Ён прыцягнуў яе да грудзей, і яе галава, як кветка пры павеве ветру, нахілілася і адшукала сабе апору на яго плячы.

— Бедная! Самотная! Шляхетная! Прыўкрасная! Мая! Ці мая?

Адначасова з апошнім словам яго вусны спачылі на яе вуснах. У пакоі запанавала ціша. Хвіля... дзве, і — раптам — моцны жаночы крык:

— Не! Не!

Яна стала за сталом з лямпаю, на яе твары чырвань змянялася бледнасцю, амаль да ўтрапёнасці ў вачах. Мужчына застаўся стаяць дзе стаяў і апусціў галаву.

— Не, не! Я не таго хацела! Не дзеля таго... Магутны Божа! Можна, вы думаеце, што дзеля таго я клікала...

Яна засмяялася такім смехам, у якім сэрца разрываецца на шматкі, і доўга так пасмяяўшыся, мовіла:

— Між іншым так... так! Згода душ, глядзець душой у душу, настальгія па ідэале... будаванне шляху да зор... абарона, добрая парада... О, самазванцы!

Яна смяялася яшчэ хвілю, ён маўчаў. Потым была хвіля цішыні, калі яна, ужо без усмешкі і, канешне, спахмурнеўшы і зморшчыўшы лоб, ціха сказала:

— Я была шчыраю, паверце мне, што я была цалкам шчыраю. Толькі абудзілі вы ўва мне голас, якога я ніколі не хацела слухаць, на які столькі разоў адгукалася і якому загадвала — спаць. Абуджаны вамі, ён адгукнуўся, але, на шчасце, хутка змоўк — праз сорам. Не будзем шукаць разам на гадзінніку свету надзвычайнае гадзіны, каб не знайсці найпрасцейшае!..

Цяпер ён, не набліжаючыся, з нерухомаю паставай і з апушчанаю галавой, пачаў гаварыць:

— Прашу прабачыць мне, хаця б таму, што, калі я казаў пра рэчы звышнатуральныя, быў так, як і вы, цалкам шчырым і толькі памыліўся сам на сабе. Я добра разумею чысціню пачуццяў і ўзнёсласць вашых заданняў і ніколі не прыпынюся кідацца ў распач з тае прычыны, што камень, у

крышталь апрануты, які вы мне ахвяравалі, упаў з маёй рукі. Крышталь вельмі прыгожы, але ў руках чалавека іх існаванне нетрывалае. Мая рука, можа, менш грубая за іншыя, але, нягледзячы на тое, чалавечая. Такія істоты, як вы, звычайна з'яўляюцца выпадковымі госцямі на гэтай зямлі, і таму іх доляю сярод звычайных яе жыхароў з'яўляецца — самотнасць. Няхай пані з ласкаю істот нябесных прабачыць мне і верыць у маю самую шчырую, самую глыбокую павагу!

Усё яшчэ за некалькі крокаў ад яе, ён пакланіўся і сышоў. Многа часу прайшло. Валянціна Каліньска абудзілася ад каменнае задумы і мутным позіркам абвела пусты пакой.

Раптоўна яна ўзнялася і ўзяла ў рукі шклянны посуд з кветкамі. Што гэта значыць? Шырока раскрытыя пялёсткі Парцалёўкі страцілі сваю пругкасць і бляск, а на іх паверхні праступіла мноства іржавых і чорных плямак. Яна выглядала так, быццам бы яе штосьці скамечыла і апарыла. Здарылася гэта ад штучнага святла і пякучага цяпла лямпы.

Кабета доўга глядзела на скамечаны і апараны бутон кветкі, ажно да той пары, калі з бязмежна сумных яе вачэй пачалі падаць вялікія кроплі слёз, калі вусны, падобныя цяпер да збяднелага караля, зашапталі:

— Лямпу прыняла за сонца!

Крыніца арыгінала: <http://www.esciagi.info/biblioteka/u-sam-na-sam-735.html>.